

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երուսաղիմէն օրինաւոր վկայագրով Ս. Էջմիածին երթալ ու եպիսկոպոսանալու համար մայրաքաղաքս եկող գեր. Տ. Առաքելաւորը և Տ. Ներսէս վարդապետը՝ տակաւին չուղեւորեցան։ Ուրբաթ օրը խառն ժողովոյ մէջ դիտող եղեր է, թէ այս մասին թերութիւն մ'եղած է Երուսաղիմայ վարչութեան կողմանէ, յատուկ գրով մը կեդրոնական վարչութեան չճանուցուելուն համար, և թէ հետեւեալ կեդրոնական վարչութիւնն ալ չկրնար միջնորդել վեհափառ Հայրապետին, և հարկ է որ պէտք եղած օրինական պայմանը լցուի։ Այս դիտողութիւնն եղեր, և գրով ալ հաղորդուել է Երուսաղիմայ պատրիարքական փոխանորդ գեր. Տ. Սիմօն Ս. Արքեպիսկոպոսի ի պարտուպատշաճ գործադրութիւն։

Լսելով զայս՝ հետաքրքիր եղանք, տեսնաք Երուսաղիմայ յատուկ կանոնադրութիւնը, և այս մասին գտանք հետեւեալ յօդուածը։

« Երուսաղիմայ պատրիարքական իրաւաւորութենէ է, միաբանից մէջէն եպիսկոպոսութեան փափաքող վարդապետի մը ձեռնադրութեան վկայագիր տալ։ Բայց պէտք է որ եպիսկոպոսի մը հարկաւորութիւնը և նոյն վարդապետին արժանաւորութիւնը միաբանից ընդհանուր ժողովին կողմէն վկայեալ և հաստատուել ըլլան։

« Սրբազան կաթողիկոսին մատուցանելի սոյն վկայագիրը պէտք է որ իր կողմէն տալիս Գօլթի Պատրիարքին միջնորդութեամբը առաքուի յէջմիածին։ »

Օրինաց անթերի գործադրութեան հսկել ու նախանձանդիւր ըլլալ վարչութեան պարտքն է. և հետեւեալ գործունակութեան արժանի է՝ երբ այս ոգով կ'վարուի։ Սակայն այս մասին խնդիր հանելու տեղի չկայ ըստ մեզ. թէ և Երուսաղիմէն յատկապէս չէ գրուել Պատրիարքարան, սակայն Երուսաղիմայ գեր. փոխանորդն որ Պօլսոյ Պատրիարքարանի ալ կատարեալ համարման ու վստահութեան արժանացած է, և մինչև իսկ պաշտօն ունի կեդրոնական վարչութեան գործոց մէջ, յիշեալ վարդապետները ներկայացունելով Ս. Պատրիարք Հօր ի դիմաց Ս. Պատրիարքին Երուսաղիմայ, հաղորդել է նոցա ուղեւորութեան նպատակը։ Կարծեմք, բաւական է այս. բայց եթէ անպատճառ յատուկ գիր կուղուի, պէտք է ուրիշ անգամի համար զեկուցանել։ Վարդապետներն յատուկ գրի համար սպասցունեն շատ կարելի է որ վիրաւորէ Երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքն ու վանական վար-

չութիւնը, որոնք արդէն ծանր աշխատութեամբ ու հոգերով շրջապատեալ են, և քաջալերութեան ու օժանդակութեան պէտք ունին։ Կլսեմք, թէ խառն ժողովոյ մէջ Կրօնական ժողովոյ ատենապետն՝ գեր. Տ. Խորէն Հայրնարդէն այս մասին բաւական առարկութիւններ ըրեր է, և Երուսաղիմայ վարչութեան որեւէ ձախող նպատակ չունենալը, և ուրիշ անգամներ ալ այլ և այլ խնդրոց համար՝ առանց յատուկ գրի, միայն փոխանորդի միջոցաւ, Պօլսոյ Պատրիարքարանի հետ բանակցութիւն ըլլալն այստեղով խնդիրն այսպէս անցնելու արկեր է, ինչպէս արժան է։

Այս մասին, այս է մեր կարծիքն ալ, և տարակոյս չունիմք թէ չարաչար չմեկնուի։ Իսկ կայ զրոյց մը, որ մեր ուշադրութիւնը գրաւած է։ Կըսուի, թէ Երուսաղիմայ վարչութիւնը՝ գաւառաց մէջ ունեցած կալուածոց մէջէն մէկ քանին ծախելու եղած է, և արդէն մէկ քանին ալ ծախած է։ Շատ հաւանական է, որ դոհացուցիչ բացատրութիւններ տրուին Երուսաղիմայ կողմանէ. ուստի եթէ կարելի է՝ բացատրութիւն խնդրուի։ Մի՛ գուցէ այդ ծախուածներն, և ծախել ուղղուածներն ապարդիւն կալուածներ ըլլան, և ծախուելով՝ նոցա տեղ ուրիշ արդիւնաւոր կալուածներ գնուին։ Բայց, ինչպէս ըսինք՝ ուղղակի բացատրութիւն լսելու պէտք կայ, և անշուշտ եմք թէ կըտրուի պատշաճ դատուած միջոցաւ։

Երբեմն մեք էինք, որ Երուսաղիմայ վրայ յաճախ դիտողութիւններ կ'ընէինք, և օրինաց տրամադրութիւնները կ'յիշէինք։ Սակայն այդպիսի հարկի մը ներքեւ չենք գտնուիր այժմ. որովհետեւ կտեսնեմք, որ Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքն ու պատ. Միաբանութիւնը օրինաց կ'հետեւին, յառաջադիմական գործերով կ'զբաղին անվատ, և մեր իրաւանց պաշտպանութեան համար անքուն կ'հսկեն, և մինչև իսկ իրենց անձը կ'դնեն մտադիւր սիրով։ Պարտ է ուրեմն, քաջալեր կարգալ, օգնութեան ձեռն կարկառել, և եթէ երբեք աննշան թերութիւններ ալ տեսնուին՝ անտես առնել, և խնդիր չյարուցանել վանսնոտեաց, որոց պատճառաւ երբեմն մեծապէս տուժած է Ազգը։

Երուսաղիմայ վանուց սեպհական ձեռնեաց բերքերուն համար՝ տեղական կառավարութեան կողմանէ տասանորդի տուրք ուղղած ըլլալով, առաջարկութեամբ ամեն. Տ. Եսայի Ս. Պատրիարք Հօր Թագրիւր գրուեցաւ Բ. Դրան, որով կ'ինդրուի՝ այս տուրքը բառնալ վանքին վրայէն։

Երզնկայի առաջնորդական վիճակը բաւական ժամանակէ հետէ հովուական խնամքէ զուրկ, և տեղւոյն ազգային ժողովոց վերանորոգման պէտք ըլլալով անցեալ ուրբաթ օր խառն ժողովոյ ուրոյմամբ, Արղումանեան արժ. Տ. Ստեփան վարդապետ՝ առաջնորդական տեղապահ կարգեցաւ, և միանգամայն հըրահանգ տրուեցաւ, որ պէտք եղած ընտրութիւններն ալ անյապաղ կատարել տայ։

Խառն ժողովն միեւնոյն նստին մէջ յանձնաժողով մը ընտրեց՝ դատաւարական օրինաց ծրագրի մը խմբագրութեան համար։ Անդամք են՝ պատրիարքական փոխանորդ Տ. Մկրեան Հայրն, Տ. Սահակ Միջագիւղի, Ստեփան Էֆէնտի փափաղեան, Յարութիւն Էֆէնտի Մէլրեմէ գուլի։

Ազգային վարչութիւնը մեծ գործ մը գործած պիտի ըլլայ, եթէ ի գլուխ տանի այս ձեռնարկութիւնը. որովհետեւ առ ի չգոյն օրինաց՝ Պատրիարքարանի դատաւարութիւնը մասնաւորաց որոշմանց ու վճռոց ենթարկուած է, և այս պատճառաւ շատ անգամ շատ իրաւացի արտունջներ կ'սուրն, ի մեծ գայթակղութիւն հասարակաց։

Ս. Պատրիարքն ու Կրօնական ժողովը որոշեցին՝ ծայրագոյն իշխանութիւն տալ Միսիթարեան Տ. Խորէն վարդապետի, որ Կրօնական ժողովոյ ատենապետն է. բայց նորին գերապատուութիւնը չէ ընդունել, պատասխանելով թէ ինքը ներկայ աստիճանին իսկ անարժան է։ Սակայն կ'լսեմք, թէ Ս. Պատրիարք Հայրը պիտի ստիպէ զինքը՝ ազգային վարչութեան որոշման առջև խոնարհիլ։

Այսպէս արժանաւորին ետեւէն կ'ընթանան պատիւ և փառք։

Կարինէն եկած նամակէ մը կ'իմանամք, թէ Տ. Պօղոս վարդապետ յիշեալ քաղաքէն անցնելով գացեր է իւր պաշտօնատեղին։ Կարին գտնուած ժամանակը վանէն երկու ազգայնոց կողմանէ հեռագիր մը քաջուելով առ Կուսակալն Կարնոյ, ծանուցուել է թէ Պօղոս վարդապետ խռովայոյց մէկն է, և թէ հարկ է որ արգիլուի նա ու վանայ կողմերը չդրկուի, սակայն լսելի չէ եղեր այս խնդիրը։

Պօղոս վարդապետի համար այս օրերս Բ. Դրնէն ալ գիր մ'եկած է Պատրիարքարան։ Կառավարութիւնը կ'ճանուցանէ թէ տէրութեան ու Պատրիարքարանի կողմանէ յիշեալ վարդապետին խռովարարութիւնը հաստատուած ըլլալով պատշաճ չէ նոյն կողմերը պաշտօն յանձնել անոր, այլ պէտք է ընդ երաշ-

խաւորութեամբ վան զրկել զնա՝ զինքն ամբաստանող քիւրտին հետ դատուելու համար :

Չեմք գիտեր , թէ Պատրիարքարանք ինչպէս պիտի վարուի այս պարագայից մէջ , բայց մեք կը խոսեմք , թէ Պօղոս վարդապետի կիմայ՝ իւր վանահայրու- թեան պաշտօնին սահմանէն դուրս չե- նել , իւր հակառակորդաց հետ հաշ- տութեամբ ու քաղցրութեամբ վարուիլ , և վերջապէս ջանալ իւր վրայ եղած ան- հաճոյ զրոյցներն ի լաւ անդր յեղաշրջել արդեամբք :

Գուրու-չէշմէի թաղական պատուար- ժան խորհուրդէն :

« Թաւաղիկայ կիւրակէ օր՝ օգոստոս 15 , Ամեն . Տ . Խաչատուր սրբազան կա- թողիկոսն Տանն Աղթամարայ Ս . Պատա- րագ պիտի մատուցանէ Գուրու-չէշմէի եկեղեցին , որով թաղական խորհուրդս պարտք կը համարի ծանուցանել մայրա- քաղաքիս բարեպաշտ և ջերմեռանդ- ժողովրդեան՝ որ նոյն աւուր հոգեւոր հանգէսը վայելելու փափաքը ընդ փու- թայ :

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈԹՈՒՄ

Ըստ նորոգ կարգադրութեան կեդր . վար- շութեան , Ազգային ժողովին ունկնդրութեան ներկայանալու փափաքող անձանց մասին 1874 հոկտեմբեր 14 թուականաւ հրատարակուած Պաշտօնական ծանուցումը կը կրկնուի հետեւ- լեալ կերպիւ :

Ժողովին ունկնդրութիւն ընելու փափաքող- ներն ինչպէս ասիլէ առաջ՝ նոյնպէս և այսու- ն հետեւ անհամաձայն թուով մը միայն պիտի ըն- դունուին :

Բաց ի եկեղեցական Հայրերէն , նախկին երեսփոխաններէն և ազգային լրագրապետնե- րէն որոնք արդէն թոյլտուութիւն ունին ուն- կընդիր ըլլալ , ուրիշ ով որ փափաք ունի պար- տի կանխաւ դիմել ի փոխանորդարան և մտից տոմսակ ստանալ :

Նիստին օրը տոմսակ չորուիր :

Տոմսակաց թիւն՝ որ առաջ 50 , որոշեալ էր , այժմ 100 ի վերածուած է , և այս վերջին թի- լէն աւելի տոմսակ չորուիր :

Ժողովին կանոնաց դէմ վարուող ունկնդիրն իսկոյն դուրս պիտի հանուի , և ուրիշ անգամ մտից տոմսակ ընդունելէ պիտի զրկուի :

Օգոստ . 1876

Ի Պատրիարքարանի Հայոց (ԿճԻՔ) Կ . Պօլիս .

ՀՐԱԽԷՐ ԱՌԱՋԻ ԵՐԵՎԱՆԻ

Ազգային ժողովը նիստ ունի յառա- ջիկայ ուրբաթ , Օգոս . 13 ի Ղալաթիա :

Ատենանք պիտի բացուի ճիշդ ժամ 6 ին և գոցուի 10 ին :

Հրաւիրեալ են երեսփոխան Էֆէնտի- ները՝ իրենց ազգասիրական պարտակա- նութիւնը կատարելու փութալ :

1876 Օգոս . 24

Պարբեր . Կ . Պօլսոյ
ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՍ
ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Վերաքննութիւն Սահմանադրու- թեան . - Վիճարանութիւն Բ . յօդուա- ծոյ վրայ՝ որ է թաղային մատակարա- րութիւն : Ատենադպիր Գ . Յ . Մելի :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պատերազմական լուրերն դարձեալ սկսան թափիլ : Օսմանեան զօրքը Սեր- վիոյ հողին մէջ իւր յաղթական արշա-

ւանքը կշարունակէ , և բազմաթիւ մար- դոց կատարածէն զատ՝ դարձեալ գիւղեր և այլ շինուածներ յաճիւն կդառնան թնդանօթներու հօւրէն , ինչպէս կիմաց- ուի պաշտօնական հեռագրերէ : Ֆար տիւ Պոսթոր կգրէ , թէ Ալեքսանդրեան ալ կիւրակէ օրէն հետէ կռակակոծուի , և քաղաքն արդէն բոցերու մէջ է եղեր : Ասկէց յառաջ գրաւեալ Չայշար քաղա- քին ալ գրեթէ կէսն այրեր է :

Վերջին երկու աւուրց մէջ Գարատա- ղի կողմն ալ կայսերական զօրաց շարժու- մը սկսաւ : Հակառակ ամենայն տարա- ձայնութեանց՝ որով զՄուխթար փաշա խիստ վտանգաւոր վիճակի մէջ կցուցը- նէին , ի վերջոյ զրկուած օգնութիւննե- րը հասեր են , և Մուխթար ու Մահ- մաւտ փաշաներն 25000 սկան զօրաց դը- լուխն անցած՝ երկու կողմանէ Գարատա- ղի վրայ արշաւելու ելած են , և այսօր կամ վաղը պատերազմական կարեւոր լու- րեր կհասնին այս կողմանէ ալ :

Պատերազմն որչափ կսաստիւնայ , և Սերվիա որչափ հարուած հարուածի վը- րայ կընդունի , նոյնչափ միւս կողմանէ այլեայլ կողմերէ օգնութիւններ կթա- փին մասնաւորապէս Սերվիոյ համար , և հետեւաբար տակաւին չյուսացուիր որ Սերվիա խոնարհի առաջի Բ . Դրան և հաշտութիւն ու ներում խնդրէ : Ռու- սիայէն մանաւանդ վերջին օրերս առա- տապէս դրամ և մարդ կհասնին օգնու- թեան , և կըսուի թէ Ֆրանսիոյ կեդրո- նական Ասիոյ արշաւանօքն երեւելի հան- դիսացող ռուս զօրավարն ալ արդէն Սերվիա մտեր է : Ռուսիոյ սլավք թէ և արդէն վառեալ են յօգնութիւն սերվաց , բայց ռուս մեծամեծաց կողմանէ դարձ- եալ քաջալերութիւն կըտրուի : Ռուսի- ոյ կայսրուհին ամեն օր իւր ներկայու- թեանը կընդունի ամենափոքր նուէր մը իսկ տուողն , և շատերը աղքատիկ ան- ձինք իսկ՝ նուէրներ կուտան՝ այս առ- թիւ կայսրուհւոյն ներկայանալու և խօ- սակցելու պատիւն ունենալու համար : Խտալիոյ հռչակաւոր կարիպաշտի ալ միւս կողմանէ՝ Միլանի մէջ կազմուած օգնու- թեան մասնաժողովը նախագահութիւնն ընդունել , և յատուկ գրով մ'ալ ծա- նուցեր է Սերվիոյ գլխաւոր պաշտօնէին : Աւստրիկ այսպիսի օգնութիւնք և քաջա- լերութիւնք են , որ զՍերվիա և զԳա- րատաղ կվառեն , և անվատ կպահեն առաջի ամենայն պարտութեանց և հար- ուածոց :

Եթէ ստոյգ են վերջին լուրերն՝ Սեր- վիա ուրիշ անկալութեամբ ալ կքաջա- լերուի : Պէրկրատի մէջ զրոյց կայ եղեր , թէ քանի մը շաբաթէն նոր տեսարան- ներ երեւան պիտի գան : Կկարծուի թէ Յունաստանի , Բուլղարիոյ կամ նոյն իսկ Ռուսիոյ կողմանէ ուղղակի շարժումներ պիտի ըլլան ընդդէմ Տաճկաստանի , և արդարեւ Յունաստանի և մանաւանդ Բուլղարիոյ կողմանէ այսպիսի կարծեաց տեղի կըտրուի , բայց դժուարին է այժ- մէն վճռել թէ վերջապէս պիտի արդա- րանայ այս կարծիքն ալ :

Այսու ամենայնիւ , կրնամք համար- ձակ սա՝ դիտողութիւնն ընել , թէ Տաճ- կաստան եթէ մէկ բարեկամ ունի , մէ- կէն շատ աւելի թշնամի , հակառակորդ-

ու նախանձորդ ունի , և կարծես՝ ամեն- քըն ալ այս միջոցին կշարժին՝ քիչ կամ շատ իրենց նպատակին հասնելու համար :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սէլանիկի վերջին դէպքին ժամանակ անհոգ գտնուող երեք պաշտօնակալաց աստիճաններն առնուել են Սէլանիկ հրապարակաւ՝ ի ներկայութեան գերմա- նական ու գաղղիական դեսպանատանց երկու պաշտօնակալաց , և երկու ծովա- յին հրամանատարաց : Այնուհետեւ 21 թնդանօթ արձակուել է՝ ի պատիւ յիշ- եալ կառավարութեանց դրօշակին , և նոցա նաւերուն կողմանէ ալ փոխադար- ձըն եղեր է :

Կըսուի , թէ նոյն դէպքին ժամանակ կուսակալ գտնուող Մէհմետ Բէֆէթ փաշա ալ զինուորական դարձոց պաշտօ- նատունը բանտարկուած է , և պիտի մնայ մէկ տարի :

— Բ . Դուռը որուէր է , որ այսուհե- տեւ ծովու և Դանուբ գետոյն վրայ սեր- վիական դրօշակով տեսնուած նաւերուն դրօշակն առնուի և տեղը օսմանեան դը- րօշակ տրուի :

— Կըսուի , թէ թղթատարութեան ու հեռագրութեան պաշտօնեայ եւալէր փաշա կկորհրդակցի օտար թղթատա- րութեանց անօրինութեանց հետ , զա- նոնք դադրեցունելու , և միայն օսման- եան թղթատարութիւնը ամեն կողմ բա- նեցունելու նպատակաւ :

— Պէրկինէն օգոստոս 7 թուով տըր- ուած հեռագրի մը նայելով՝ արեւելեան ջուրերը գտնուող գերմանական երկու զրահաւորք ետ կանչուել են :

— Օգոստոսի 10 թուով համար վիէննայէն եկող բժիշկին լէվընդ- Հէրըլ- տի միջոցաւ կ'ծանուցանէ թէ , Նորին վեհափառութեան հիւանդութիւնը՝ վեր- ջին փոփոխութեանց պատճառաւ ան- ըուն մնալէն յառաջ եկած է , և թէ՛ մինչև ցարդ եղած դարմաններով առող- ջացած է , սակայն կատարելապէս բը- ժըշկուելու համար պէտք է քիչ մը ժա- մանակ հանգիստ ընէ :

— Չէրնայէֆ զօրապետը նկատելով , որ Սերվիոյ զինուորական հրամանատարք իրենց տրուած հրամաններուն չեն հնա- զանդիր , ըսեր է թէ՛ սերվիացիք վեր- ջապէս պիտի հարկադրին խոնարհիլ օս- մանեան բանակին առջև և ներում խնդրել , եթէ այս անհնազանդութեան կործանիչ ընթացքը շարունակէ :

— Խտալիոյ կառավարութիւնը բողո- քեր է Հունգարիոյ կառավարութեան դէմ , Սերվիա երթալու համար Հունգա- րիայէն անցնող խտալացի կամաւորաց բռնուելուն և խստութեանց ենթար- կուելուն պատճառաւ : Հունգարիա պա- տասխաներ է , թէ որովհետեւ կառա- վարութիւնը որոշած են չեզոքութիւն պահել , Խտալիա ալ պարտի նոյնպէս վար- ուիլ : Իսկ Խտալիոյ կողմանէ առարկ- ուել է թէ չկրնար արգելուլ ինքնաբե- րաբար պատերազմի ելնող անձինքը :

— Էմիլիէն Եգիպտոսի Խալիփն ա- պարանքը պիտի իջնեն Պրազիլիոյ կայս- րըն ու կայսրուհին , երբ մայրաքաղա- քըս գան :

— Լրագրական վերատեսչի օգնական

կարգեցաւ՝ Շուրայի-Տէվլէթի օգնական անդամներէն Նամըզ Էֆէնտի :

— Բատուի թղթակցութեան դիւանին տնօրէն կարգեցաւ՝ լրագրական վերատեսչի նախորդ օգնական Միտհաթ Էֆէնտի :

— Արդէն ծանուցած եմք, թէ քստորոշման կայսերական կառավարութեան նոր թղթագրամն մաքսատուներէն ու հեռագրատուներէն զատ, ուրիշ բոլոր պաշտօնատուներ պիտի ընդունին : Այս անգամ Բ. Դրնէն յատկապէս ծանուցուած է ելլամտից նախարարութեան, թէ առողջական (սըհհիյէ) պաշտօնատուներ ալ չպիտի ընդունին թղթագրամը, այսինքն՝ Գարանդինայի, Ֆէնէրի և Շամանտրայի տուրքն ալ զուտ դրամով պիտի առնուի, այս մասին քանի մը տարի յառաջ հաստատուեալ պայմանագրին համեմատ :

— Աթէնքի մէջ ալ յատկապէս յանձնաժողով մը կազմուեալ է, վերաւորելոց դարմանի պիտոյքն հոգալու համար : Կըսուի, թէ Թուլայի կառավարել ընտրուած է՝ առողջական ժողովոյն գլխաւոր քարտուղար Ապի պէյ :

— Տրամայի կառավարիչ անուանեցաւ՝ Աքեայի նախկին կառավարիչ Ապտիւլ-Բահման փաշա :

— Քէօթհէայի կառավարիչ կարգեցաւ՝ Հիճազի կուսակալի նախորդ տեղապահ Բիզա պէյ :

— Գարատաղի իշխանին տիկինը՝ Զէթինէ գտնուող Օսման փաշայի տեսուածեան դացած ըլլալով, նա ինքն ալ փոխադարձաբար յայց ելեր է տիկնոջ :

— Մեք ալ ուրիշ լրագրաց հետ ծանուցած էինք, թէ Շուրայի-Տէվլէթի համար ի վերջոյ եղած բարեկարգութեանց առթիւ 40 հազար զրջի ամսական նոր ծախք մ'ալ տուցած է : Սակայն յետոյ ստուգեցինք, որ այսչափ յաւելցուած չլլալէն զատ՝ ամսական 3 հազար զրջ ալ պակսած է խնայողութեամբ :

— Իզմիրի նաւահանգիստը գտնուող եւրոպական տորմիզներն՝ սկսեալ են մեկնել :

— Սերվիոյ իշխանութիւնը ի պաշտօնէ հրատարակել է, թէ պատերազմին սկիզբէն մինչև ցարդ Սերվիոյ կողմանէ 6260 հոգի մեռած, և 5600 հոգի վիրաւորուած են :

— Սերվիոյ իշխանին նորածին որդւոյն կնքհայր պիտի ըլլայ Ռուսաց կայսրը. և մկրտութիւնը չպիտի կատարուի, մինչև որ կայսեր կողմանէ նշանակեալ պաշտօնակալը Պէլլրատ չհասնի : Կայսրը ինքնագիր նամակաւ մը ջնորհաւորել է զՄիլան՝ այս ծննդեան համար, և այս առթիւ յոյս յայտնել է թէ ի մօտոյ կանցնի պատերազմական ներկայ տագնապը :

— Բեդրսպուրի օսմանեան դեսպան Գապուլի փաշայի տիկինը 25 լիրա նուիրել է ի նպաստ վիճակաւ արտաքոյ կարգի ծախուց, և միանգամայն վիրաւորելոց դարմանի համար ծուլատ, և ըն :

— Ձինուորական պաշտօնատուներ սկըսած է հոգ տանիլ այժմէն՝ 250 հազար զօրաց ձմեռային հանդերձից պատրաստութեան համար :

— Յաւով իմացանք՝ Թատրոն անուն կատակարար Հանդիսի մէկ ամսոյ հա-

մար դադարին, լրագրական վերատեսուածեան հրամանաւ :

— Օտար կառավարութեանց քով գտնուող օսմանեան դեսպանք՝ լրագրաց միջոցաւ կհերքեն այն ամբաստանութիւնները, զորս կընէ Սերվիոյ իշխանութիւնը օսմանեան զօրաց ու կամաւորաց համար, հրատարակելով թէ սերվիական գիւղերը դիտմամբ կրակի կուտան, և մասնաւորապէս չէրքէսք կազմով ի դոյլերով պատերազմի վայրերը կերթան ու հրկիզութիւնը կատարեալ կընեն :

Դեսպանք՝ ասոնք հերքելէն յետոյ՝ կյաւելուն թէ արդարեւ կան քանի մը սերվիական գիւղեր՝ որ այրած են, բայց չէ՝ թէ դիտմամբ այլ պատերազմին հուրէն. իսկ ընդհակառակն՝ սերվիացիք պատերազմին սկիզբէն հետէ օսմանեան հողին վրայ ի հուր դատած են, քրիստոնեայ և մահմետական խառն բնակչօք 60ի չափ գիւղեր :

Իթթիհատ՝ այս լուրը տալէն յետոյ՝ կառավարիչ որ ծանուցուի եւրոպիոյ թէ, Սերվիոյ մէջ գիւղ քսուածները՝ սեղէ ու յարդէ չինուած տուներէ կբաղկանան, և կայծ մը կրնայ իսկոյն հրդեհել զանոնք, և թէ՛ հարկ չկայ կաղի և այլ այսպիսեաց գործածութեան :

— Մայրաքաղաքս գտնուող Լոյտ ընկերութեան շոգենաւներն՝ չաբաթ օրը դրօշակնին կէս պարզեցին ի նշան սեղոյ, ընկերութեան վարչական ժողովոյ նախագահին մահուան պատճառաւ :

... Խմբագիր

Տիւրիկոյ վիճակը տարի ու կէսէ աւել ի խռոված է իր առաջնորդի պատճառաւ և մեծ մաս մը ժողովուրդը կըողորէ ինձ հետ անոր արարքներու վրայ : Պատրիարքարանն երկու անգամ քննիչ զրկեց, մին Յակոբ եպիսկոպոս և միւսը Նաթանեան. այս երկուսին ալ ըմբոստացաւ թէ ոգորոս, ինչպէս Նաթանեան Լոյս Հանդիսի երկու թիւերու մէջ լաւ բացատրած է : Պատրիարքարանը պաշտօնէ ձգեց զԹէոդորոս և Տիւրիկէն ելլալ հրամայեց. ասոր ալ չհնազանդեցաւ սա և դեռ Տիւրիկ նստած սեղածը կգործէ. տեսնենք վերջերսիս ո՛ր պիտի հասնի. ասոր ինչ ընեմ են որ տեղւոյ Պէրպէն Յովակիմեան Աստուր վարժապետ Լեոնի ստորագրութեամբ ծպտեալ Հայրենիքի 299-301 թիւերով Մեծատուրեանի գրած պատասխանին մէջ, զիս հայրենատեաց և զՄեծատուրեան Տիւրիկոյ խռովութեան պատճառի պատճառ կանուանէ :

Մինչդեռ մէկ կողմէն կղանգատինք թէ ինչո՞ւ համար խիստ քիչ կան ազգի բարեխաղութեան և յառաջադիմութեան համար անձնուէր աշխատողներ, մէկ կողմէն ալ ազգի պիտանի անդամները հարուածելու և չարախօսելու նուաստ հոգիներ պակաս չեն ըլլար. այն կարգէն է ահա այս խռովասէր վարժապետը, որ մինչդեռ ինքն ալ բացարձակապէս խոստովանած է Մեծատուրեանի անձնուէր աշխատութիւնները, այսու ամենայնիւ ժամանակէ մը հետէ զայն չարախօսելու եղած է հրապարակաւ. թէ որ այս մարդը Բենկայի դպրոցը վարժապետ չընելուն՝ կատղած է Մեծատուրեանի դէմ և բան դրել կողքէ, ուրիշ ըսելիք

մը ունի նէ՝ այն թող ըսէ. իմ այս բարեհամբաւ դերասաննի հետ ի վաղուց ունեցած բարեկամութիւնս անոր փաստ չկրնար ըլլալ :

Սակայն ասոր հետ մէկտեղ եթէ պէտք է Տիւրիկոյ խռովութեան պատճառի պատճառը փնտռել՝ այն ալ այս վարժապետն է, որ սուտակասպաս յօդուածներ մրելով և ասոր անոր կեղծ ստորագրութիւններով հրապարակ հանելով անհաշտ ատելութեան որոմներ սերմանեց ժողովրդեան մէջ և եղբայր եղբօր դէմ զինեց :

Համառօտութեան համար թողում ուրիշ հրատարակութիւններ և յիշեմ միայն Փունջի 1028 թուով քանի մը ստորագրութեամբ հրատարակուած նամակի մը մասին գործածած խաբեքայութիւնները, որպէս զի ընթերցողք կընեն ու իմանան այս վարժապետի և իր չօրպաճներու հոգին ու հաւատքը, ինչո՞ն ու ճշմարտախօսութիւնը՝ որոց վրայ չխաչած պարծենցած է մինչև հրապարակի վրայ :

Այս հրատարակութեան մէջ մի անախորժ ակնարկութիւն ըլլալով Ներսիսեան մեծ. Մ. Յարութիւն աղայի դէմ, երբ սա զայն ստորագրող Տ. Պաղտատարէ բացատրութիւն պահանջեց՝ հետեւեալ գրաւոր պատասխանն ընդունեց. «Թէպէտ գիտէի այն գրածներու կեղծ ըլլալը, սակայն որովհետեւ իմ ծուխերս են, ուստի ակամայ պարտաւորեցայ ստորագրել, երկնչելով զի մի գուցէ յետոյ ինձ չարիք մը հասցունեն, սակայն Գրիգոր Մովսէսեան և Մելքոն Մէնէնտեան յայտարարեցին նոյն իսկ քննիչ Նաթանեանի ներկայութեանը որ Փունջի 1028 թուոյն մէջ իրենց անուամբ երեցած ստորագրութիւնները իրենցը չէին, կեղծ էին և չեն ընդունիր :

Նոյն հրատարակութեան մէջ մինչդեռ ստորագրողք բացարձակապէս կխոստովանին հոն կուի ծեծկուուք ըլլալը և Յակոբ Շահապեանի կրնակի կապոյտն ու մահը, սակայն երբ կառավարութիւնը քննութեան ձեռնարկեց, ամենքն ալ ուրացան և մինչև անգամ երդում ըրին, թէ ոգորոսն ալ հետերնին՝ նոյն օրը երբէք կուի մը չպատահիլը ո՛չ եկեղեցւոյ խուցը և ո՛չ անոր դրան առջև :

Ըսէք ուրեմն, ճշմարտախօս վարժապետ, որ կամ այդ կուիւք երբէք չեղաւ և դուն սուտ գրեցիր և սուտ ստորագրութիւններ գրիր և կամ եղաւ այդ կուիւք և քո պաշտած չօրպաճներդ սուտ խօսեցան և երդում ըրին. ըսէ պատասխանը չուշացնես, ես քեզի պէս տէրտէրցունեցուն քիչ մը թերահաւատութիւն ունիմ. թէ որ զիս տէրտէր պիտի ընէին ըսելով արդարանաս նէ, երէկից արդարացած է թէ ոգորոս, վասն զի նա ալ եթէ այսպէս կամ այնպէս եղած ըլլայի՝ այս ինչ կամ այն ինչ ժողովուրդ կամ եպիսկոպոս ինձ այդ իշխանութիւնը չէր տար. ճիշդ այդ խօսքով Յուդա ալ կարդարանայ, վասն զի նա ալ պիտի ըսէ, եթէ ես դէշ մարդ եղած ըլլայի՝ Գրիստոս զիս առաքեալ չէր ընդունել :

Ահա վարժապետ մը՝ որ իր պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը մոռնալով, այսչափ խաբեքայութիւններով խռովութիւններ արծարծելէն վերջ հիմակ ալ ե-

լեր չի խախտած : հրապարակաւ կհարցունեմ, կըսէ, Տիւրիկցոյն, եթէ մերս միջոցաւ որ եւ է կերպիւ խռովութիւն մը տեղի ունեցած է, թող խօսին հրապարակաւ : Ահա ես ալ Տիւրիկցի եմ և կապարցոյցանեմ որ այս խռովութիւնները արծարծողն ու բռնկցնողն և անոր պատճառի իսկական պատճառը այս վարժապետն է :

Սա՛ Մեծատուրեանի ըսածները ցրելու փաստ չկրնարով գտնալ, մերթ կամրկապու դպրոցի տեսուչները, Սարգեանի պէս ազգասէրները, Ակնայ պատուարժան դասատուները, Բենկայի քննիչները, Մեծատուրեանը, Ֆէլէկեանը և զիս կը թշնամանէ, միւսները անշուշտ իր շահու հակառակ նկատելուն, բայց զիս չգիտեմ ինչ բանի համար չըլլայ որ թէ ոգորոնի արարքներու վրայ քննութիւն պահանջել շղերուն դիպած ըլլայ : չըլլայ որ Մանանտեան Սարգիսը կիրէսուներէ մը 12 հատ լիւրս առնելուն իբր առաջնորդական իրաւունք և 3ը առաջնորդի տուած և ցալ ինք կուլ տուած ըլլալուն հանդերձ հրաշալիաւ խայտառակութեամբ կառավարութեան միջոցաւ ետ առնելուն համար :

Ասոնց որն ալ որ ըլլայ, վարժապետ, միշտ քեզի շահ մը գիտած ես : ասոր ալ չըսես որ անքաղաքավարութեամբ կը խօսի հետս, վասն զի ես քեզի պէս . . . հետ ուրիշ կերպ չեմ կրնար վարուիլ :

Տիւրիկցի եկեղեցւոյ մէջ Դանիէլէն տաճկերէն կարդացնելու ըրած ջանքերը ծածկելու համար իր երեսի աղտը ֆէլէկեանի վրայ կը նետէ և զիս կը թշնամանէ, կարծելով որ այդ տեղեկութիւնը ես տուած ըլլամ Մեծատուրեանի : Դէ, ուսկէ՞ք կրնար ծածկուիլ այն վէճը որ նոյն իսկ Թէոդորոսի ներկայութեանը կընէր : ասքերը գետինը ծածկելով որ իր սորվեցուցած տաճկերէնը կարդալ պիտի տայ իր աշակերտներու, մինչդեռ Երլանճեան մեծ : Գրիգոր աղա ասորը հակառակը կը պնդէր իրեն դէմ և մինչև իսկ կրօնափոխութիւն կապառնար որ եթէ իր որդին որ հայերէն ուսած էր ֆէլէկեանի քով, չկարդայ Դանիէլէն :

Այս ինքնահաւան վարժապետը ինքզինք գովելու համար բան պակաս թողուցած չէ : երեք անգամ հրաժարեցայ, կըսէ, օճիքս թող չեն տար : երանի թէ թող տուած ըլլային : սակայն հրաժարելը խաբեբայութեան նոր ձև մի է, զի երեք անգամ հրաժարելով հազիւ կըրցաւ 300 զրշ տարեկանին վրայ աւելցունել որ կամրկապու առածին կէսն է : բայց եթէ օճիքս թող չեն տար կըսէք, վասնզի յօդուած գրելու համար պէտք էք :

Թէ որ այս վարժապետը իր յիշածքանի մը մականունները ի հարկին գործածելու և ինքզինք ծածուկ պահելու համար պատմագէտ, աշխարհածանօթ և ազատամիտ է եղեր, որպէսզի մութի մէջ մնալով լոյսի մէջ վերաւորէ՝ կցցունէ դարձեալ որ խաբեբայութեան մէջ յառաջացող վարժապետ մ'է : Թէ որ ինք պէսպէս Յովակիմին տղան չէ և ես զրպարտութիւն ըրի, այն թող ըսէ, ինչո՞ւ համար Մեծատուրեան գեր

խաղացած է կըսէ և զիս կանարգէ : Ո՞վ է որ չճանչեր պէրպէս Յովակիմ անուն հանրածանօթ պէրպէս բժիշկը՝ որ ամեն պալար, վէրք և հիւանդութիւն ֆրէնկի է ըսելով սակարկութիւն կընէր և քիմիքական դեղերով ասոր անոր կեանքը կը մաշեցնէր : Տիւրիկ դաւառագլուխ ըլլալով բան մը չծածկուիլ մեզմէ : մեք կը ճանչնանք ոչ միայն այդ վարժապետի հայրը, այլ և անոր եղբարքն ալ : տարի չկայ դեռ որ նորա ծնողն իրեն զաւակներէ ծեծ կերած ըլլալուն՝ եկաւ գանգաւ քրաւ կառավարութեան և երկար օրէն դատը շարունակուեցաւ : Բենկայի ժողովրդեան ստորին կարգերու խաւերու մէջ ծնող այս վարժապետը՝ իր կրթութիւնն ու սովորութիւնները այս տեսակ գերդաստանի մը մէջ առնելով է անշուշտ որ երկու տող բան դրած ատեն՝ առանց ա՛յ ու ձախ նայելու շատ մը ստութիւններով դոհ չեղած այնչափ մ'ալ հայհոյութիւններով կը համեմէ գանոնք, կարծելով որ ազգի պաշտօնեայները և պատուաւոր անձինքը թշնամանելով ինք շահ մը կունենայ : ասի իր պարծեցած խաղաղութիւնը սերմանելու համար է արդեօք, թէ չունեցած քաղաքավարութիւնը ձրի դաս տալու համար : Ընթերցողը կրնայ որոշել :

Կարոտի Դ. Հոյսեան

Ի Լ Ա Ն
ՊԱՊԸ ՍԵՐԱՍԳԻՐԻ

Ասաքիբի շահանէ էրզաք անպարքնա լիւղումի օլուպ միւպայեա օլունաճադ օլան պին գանթար պիրինճի Պիլքա շէքերինին պէհէր գանթարը իբի ատէտ օսմոնը լիւրսաք իլէ իւլ ատէտ սիմ մէճիտիլէ չէյրէկինէ թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ աղօսթօսը ըուսինին օն իքինճի փէնճէնպիհ կիւնի գարարը գաթիսի վէրիլէճէկինտէն իթա իթմէկէ թալիպ օլանլարըն եէվմը մէգքիւրտէ Տարը Շուլայի ասքերիլէ կէլմէլէրի :

9 աղօսթօս 1876

Պապը Սէրասքէրի

Ասաքիբի շահանէ էլպիսէ անպարքնա լիւղումի օլան իբի ելւզ պին մէթօր րուսիա ապարընըն պահասը Տայիլէի ասքերիլէյէ մագպուզ սէնէտինին վիրուտի կիւնիտէն իթիպարէն նիհայէթ օնունճը կիւնի սիմ մէճիտիլէ իկիրմիպիր պուշուք զրուշ հիսապը իլէ օլ կիւնտէ փիյաշատա մէճիտիլէնին ֆարգը պիթթա հիլդ գայիմէ օլարադ վիրիլմէք շարթը իլէ պէհէր մէթօսը 33 զրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ աղօսթօսը ըուսինին օն իքինճի փէնճէնպիհ կիւնի գարարը գաթիսի վիրիլէճէկինտէն իթա իթմէկէ թալիպ օլանլարըն եէվմը մէգքիւրտէ պէհէմի հալ Տարը շուլայի ասքերիլէ կէլմէլէրի :

10 աղօսթօս 1876

Պապը Սէրասքէրի

Դըրք պին քըյէսի ֆէսհանէի ամիրէ վէ գըրք պին քըյէսի տաթի իզմիտ ֆապրիդայի հիւմաեուըն իլին քի ճէման մուպայեա օլունաճադ սէքսէն պին քըյէ թաթհի օլունմուշ մէլէզ եափաղըսըն երկզտէ էլլիսի պիրինճի վէ օթուղը իքինճի վէ երմիսի իւլիւնճի նիւմէ :

րօ օլմագ վէ իճագ իտէն պահասը մագպուզ սէնէտինին վիրուտիտէ նիհայէթ սէքիլինճի կիւնիտէ սիմ մէճիտիլէ եիրմի պիրէր պուշուք զրուշա օլարաք նիղամիլէ խաղիլէսինտէն վէրիլմէք շէրաթի իլէ մուպայեա օլունաճաղընտան վէ աղօսթօսը ըուսինին օն իքինճի փէնճէնպիհ կիւնի գարարը գաթիսի վէրիլէճէկինտէն իթա իթմէյէ թալիպ օլանլարըն եէվմի մէգքիւրտէ տարը շուլայի ասքերիլէ կէլմէլէրի :

10 աղօսթօս 1876

Պապը Սէրասքէրի

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՏԻ ՀՈՒՆՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի, և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, նաև զգային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար : Կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անշարժութեանց հետքերը : Սրտի և երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի : արիւնը մաքրելով նոցա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ : Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբ սրտախառնութիւն, կուծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լեցուած կաղեր, գլխի ցաւեր կը վանէ : մարսողութիւնը կը չափաւորի, և մարմինը մաքրուելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ՝ որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կըլլան, առողջ, ուժեղ, և բնական շերքը կը գտնուի :

ONGUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒՆՈՒԷԻ

Սորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժելու մասին ունեցած պաշտամական յատկութեանցը չհաւասարի բնաւ ուրիշ դեղ մը : հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (շերփէնէյէ), սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բորբոքի կանցնին և կամ կլանան : օգտակար է նաև հարբուի, հաղի, սրտի բարբախման, մանաւանդ օղացաւ (եէլ) ըսուած հիւանդութեան : Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբ խոյլ (սըրաճա) հիւանդութեան ապականիչ գորութիւնը ինչ աստիճան որ ըլլայ կը դիմագրաւէ : Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կը գտնուի ամեն դեղապահաններու քով, և մասնաւորապէս Պահէն-գալիու Թաշ խանի կողմերը Պ. Գասապեանի դեղարանը : Նօ. 7 կը ծախուի :

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն տոքթօր Հոլլուէ Ի Լոնտոն Օքսֆորտ փողոց թիւ 355 :

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆՁԻ

- 1.—Փուշը 20րեք ԿԱՐԹԻ և ԿԱՐԹ օրերը կը հրատարակուի :
- 2.—Տարեկան բաժանորդագիրն է միայն չորս արծաթ մէճիտ կանխիկ վճարելի թէ՛ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ՛ գաւառաց համար :
- 3.—Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կը նշուուի :
- 4.—Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
- 5.—Հատը 40 փարայ է, և կը գտնուի ամեն Հայ գրալստեան խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով :
- 6.—Մանուցման տողը 3 զրուշ է մէկ անգամի համար : Աւելի ատան կըլլայ աւելի անգամներու համար :
- 7.—Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան, Կ. Պօլիս Ալաճա-Համամ Խալիլ խան միջին յարկ թիւ 19 :

ՏԵՕՐԷՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ. Ս. ԱԼԱԺԱԺԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Դ. ՊԱՐՏԻՋՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐ Իրգա փաշա խան քիւ 3